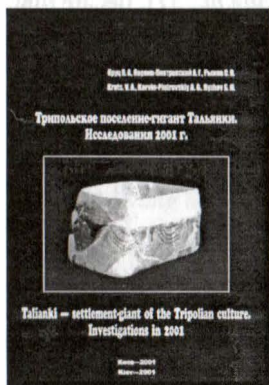

V.A. Kruts, A.G. Korvin-Piotrovskiy, S.N. Ryzhov,
Трипольское поселение-гигант Тальянки. Исследования 2001 г. /
Talianki – settlement-giant of the Tripolian culture. Investigations in 2001,
Kiev, 2001, 110 p. + 32 pl.

Lucrarea, realizată în colaborare de V.A. Kruts, A.G. Korvin-Piotrovskiy și S.N. Ryzhov, cercetători la prestigiosul Institut de Arheologie al Academiei de Științe a Ucrainei din Kiev, a prefăcut practic organizarea la Talianki a Conferinței Internaționale *Giant-settlements of Tripolian culture*, eveniment ce a avut loc în vara anului 2003 cu prilejul celebrării a 110 ani de cercetare a acestei civilizații. Așa cum reiese din însuși titlul său, volumul evidențiază în principal rezultatele cercetărilor arheologice complexe efectuate în cadrul celei mai mari așezări tripoliene (o veritabilă așezare-gigant, cu o suprafață de cca. 450 ha) pe parcursul anului 2001.

Acesta reprezintă în fapt rezultatul unei activități extrem de laborioase, întreprinsă de o întreagă echipă de specialiști, în frunte cu autorii citați, precum și a generozității celor care au susținut din punct de vedere material acest proiect de cercetare de mare anvergură (*QES Investment LTD – Marea Britanie și Search Foundation – S.U.A.*).

Catalogul este redactat în limbile rusă și engleză, facilitând astfel accesul tuturor celor interesați la conținutul său. În plus, condițiile grafice sunt excelente.

Bine structurată din punct de vedere tematic, lucrarea debutează cu câte o listă a ilustrațiilor (*Список иллюстраций / List of illustrations in the text*) și, respectiv, a tabelelor (*Список таблиц / List of tables in the text*), urmate de prefață (*Введение / Preface*) și introducere (*Предисловие / Introduction*).

În primul capitol (*История изучения / The history of the settlement investigation*) este realizată o succintă trecere în revistă a istoricului cercetărilor așezărilor-gigant din arealul tripolian, fiind amintiți – totodată – și cercetătorii care s-au ocupat în ultima jumătate de secol de investigarea acestui fenomen.

Capitolul următor (*Топография / Topography*) conține o scurtă prezentare a cadrului geografic al zonei așezării, precum și apartenența acesteia din punct de vedere politico-administrativ, textul fiind însoțit în acest sens și de o hartă.

În capitolul trei (*Планировка / The planning*) este ilustrat planul stațiunii, așa cum reiese el în urma prospecțiunilor geomagnetice și, respectiv, aerofotometrice. De asemenea, sunt prezentate o serie de aprecieri – rezultate tocmai în urma acestor prospecțiuni – referitoare la organizarea internă a spațiului destinat locuirii (numărul de locuințe, dispunerea acestora – în cercuri concentrice, spațiile dintre ele etc.). Pentru a oferi

o imagine de ansamblu a stațiunii sunt prezentate și două planuri ale așezării, obținute în urma proiecțiilor lor.

Următorul capitol (*Методика полевых исследований / Technique for the field archaeological investigations*) este consacrat prezentării tehnicii folosite la cercetarea de teren a sitului, menită să conducă la o cât mai bună cunoaștere a limitelor așezării, precum și la localizarea diferitelor complexe și artefacte din cadrul acesteia.

Capitolul cinci (*Исследования объектов в 2001 г. / Investigations of 2001*) a fost împărțit în patru subcapitole (*Площадка № 28 / Site no. 28; Площадка № 29 / Site no. 29; Площадка № 30 / Site no. 30; Площадка № 31 / Site no. 31*), fiecare dintre acestea fiind dedicat prezentării amănunțite a câte unui complex de locuire, respectiv locuințele nr. 28-31. Textul este însoțit de o serie de planuri de ansamblu, dar și de detalii ale complexelor propriu-zise, precum și ale zonei de nord-vest a așezării, unde au fost descoperite acestea. Sunt oferite o serie de date referitoare la dimensiunile, orientarea, planul și compartimentarea locuințelor, amenajările lor interioare, elementele de ordin arhitectonic, precum și asupra inventarului lor. Locuințele nr. 28 și 29 aparțin cercului XV, iar 30 și 31 cercului XVI.

Următorul capitol (*Находки из Раскопок в 2001 г. / The finds from excavations 2001*) este, de asemenea, împărțit în subcapitole, trei la număr (*Керамика / Ceramics; Пластика / Plastic arts; Орудия труда / Working tools*), dedicate principalelor artefacte descoperite în cadrul sitului. Textul este însoțit de numeroase imagini și desene ale celor mai reprezentative piese găsite.

În subcapitolul destinat ceramicii sunt prezentate principalele categorii de vase, clasificarea acestora având la bază cele trei criterii definitorii, respectiv pasta, forma și decorul. În funcție de pastă, au fost deosebite trei categorii de vase: de provizii, de bucătărie (ambele modelate din pastă grosieră, diferența dintre ele fiind dată de dimensiunile acestora) și de masă (lucrate din pastă semifină și fină). Mărturisim că, în ceea ce privește terminologia ultimelor categorii – care după părerea noastră este sinonimă –, ea ne este neclară. În prima categorie au fost identificate vase de mari dimensiuni, cu partea superioară a corpului semisferică, iar cea inferioară tronconică. Unele dintre ele au fost decorate cu ocră roșu sau cu ornamente adâncite. În cea de-a doua categorie au fost incluse castroanele, străchinile și cupele. Primele dintre acestea sunt neornamentate, iar ultimele decorate cu diferite motive în relief. Ultima categorie, predominantă, conține în marea majoritate vase pictate, în special la partea superioară, decorul fiind împărțit adeseori în registre și metope. În cadrul acestei categorii, în funcție de forma lor, vasele au fost împărțite în mai multe tipuri: tronconice (castroane, străchini, cupe, pahare), bitronconice (vase de dimensiuni medii și mici – cupe, pahare), sferice (cu frecvența cea mai redusă), amfore, cratere (piese caracteristice), vase piriforme (de asemenea, puține la număr), vase-binoclu și vase miniaturale. Credem însă că o parte dintre acestea puteau fi incluse, tot în funcție de forma lor, în cadrul celor trei tipuri principale (tronconice, bitronconice și sferice). Tipurile de decor întâlnite pe ultima categorie de vase sunt foarte variate, motivele ornamentale constând în benzi liniare, meandre, spirale, volute spiralice, motive circulare etc. Considerăm că ceramica de tip Cucuteni C ar fi trebuit analizată separat de cea clasică Cucuteni-Tripolie, chiar dacă proporția ei în cadrul așezării este redusă.

În subcapitolul dedicat artei plastice au fost analizate statuetele antropomorfe (găsite într-un număr foarte mic – opt piese – și în stare fragmentară), figurinele zoomorfe (predominante și redând o gamă variată de specii) și așa-numitele (de către autori) *modele de sănii*. După părerea noastră termenul folosit pentru ultimele piese menționate este impropriu, iar încadrarea tipologică nepotrivită.

Ultimul subcapitol este consacrat analizei principalelor unelte de muncă descoperite, destul de puține la număr, clasificate atât după materia primă din care au fost realizate, cât și după tipul funcțional al acestora. Artefactele găsite au fost confecționate din silex (vârfuri, lame), piatră șlefuită (frecătoare, percutoare), os-corn (împungătoare, săpăligi) și lut ars (greutăți, fusaiole).

Capitolul șapte (*Некоторые результаты исследований 2001 г. в области домостроительства и структуры поселения / Some results of the researches in house-building domains and settlement structures in 2001*) este, la rândul său, împărțit în cinci subcapitole (*Общие проблемы / General problems; Экономика и хозяйство / Economics and husbandry; Земледелие / Agriculture; Животноводство и охота / Cattle-breeding and hunting; Домашние промыслы / Handicrafts*).

În primul dintre acestea sunt abordate o serie de probleme de ordin general referitoare la civilizația tripoliană, care au atras încă de la început atenția cercetătorilor, respectiv cele privitoare la fenomenul *ășezărilor-gigant*, precum și la diferitele aspecte de amenajare, organizare și utilizare a spațiului, mai ales în ceea ce privește modul de construcție și de dispunere al locuințelor. De altfel, în acest sens au fost realizate o serie de reconstituiri, menite să conducă la o mai bună înțelegere a acestei probleme.

În următorul subcapitol sunt menționate condițiile naturale din zona *ășezării*, precum și compoziția florei, așa cum a reieșit în urma cercetărilor paleobotanice efectuate, datele obținute fiind incluse într-un tabel. De asemenea, sunt prezentate o serie de date deosebit de interesante referitoare la materia primă lemnoasă utilizată în construcție de comunitatea tripoliană de aici, precum și la suprafața defrișată pentru obținerea acesteia, rezultatele obținute fiind absolut impresionante.

Subcapitolul trei este consacrat exclusiv agriculturii, în cadrul său fiind inserate o serie de rezultate privind suprafața cultivată pentru satisfacerea necesităților de hrană vegetală.

Următorul subcapitol conține o prezentare detaliată a cercetărilor arheozoologice efectuate (inclusiv o serie de tabele de date), menționându-se toate speciile de animale domestice (predominante) și sălbatice determinate. De asemenea, s-au realizat diferite studii comparative, din acest punct de vedere, între diferitele *ășezări* tripoliene, precum și între fazele de evoluție ale acestei civilizații. Totodată, nu lipsesc nici estimările de ordin statistic, referitoare la numărul de animale crescute în cadrul *ășezării*, precum și cantitatea de hrană, dar și de alte produse oferite de acestea, rezultatele obținute fiind deosebit de interesante.

Ultimul subcapitol este consacrat îndeletnicirilor de natură meșteșugărească documentate în cadrul *ășezării*.

În ultimul capitol (*Проблема возникновения поселений-гигантов в Трипольской культуре / Appearance of settlements-giant of the Tripolian culture*) sunt menționați o serie de factori, care – în opinia cercetătorilor – au dus la apariția

așezărilor-gigant tripoliene, așa-numitele *proto-orașe*. De asemenea, sunt redată o serie de caracteristici ale acestora, precum și enumerarea siturilor din această categorie.

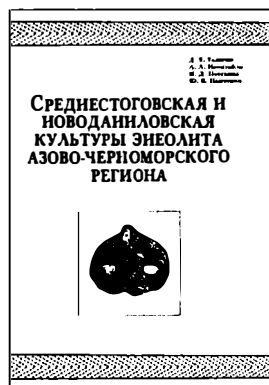
Volumul mai conține și un supliment (*Приложение – Определение остеологического материала из раскопок 2000 и 2001 гг. / Supplement – Definition of the osteological material from excavations 2000, 2001*), însoțit de un tabel, în care sunt expuse rezultatele cercetărilor resturilor osteologice descoperite în cadrul așezării în campaniile din 2000 și 2001, precum și speciile determinate de către E.V. Markova.

Lucrarea se încheie cu un rezumat în limba rusă (*Резюме*), urmat de note (*Литература / Notes*), care reprezintă în fapt o bogată listă bibliografică referitoare la subiectul abordat.

Opera colegilor ucraineni prezintă o importanță deosebită pentru cercetarea eneoliticului european, în general, și al culturii Cucuteni-Tripolie, în special, ea constituindu-se într-o încercare reușită – credem noi – de a reliefa o serie de aspecte deosebit de importante referitoare la *așezările-gigant (proto-orașele)* ale celei mai strălucite civilizații preistorice europene.

Constantin Preoteasa

**D. Ja. Teleghin, A.L. Nečitailo, I.D. Potehina, Ju. V. Pančenko,
*Srednestogovskaja i Novodanilovka kul'tury eneolita
 Azovo-Černomorskogo reghiona,
 Lugansk, 2001, 152 p.***

Lucrarea cercetătorilor ucraineni, dedicată culturilor Srednii Stog și Novodanilovka, este structurată în trei capitole încadrate de *Introducere* și *Încheiere*. Volumul este îmbogățit cu un rezumat în limba engleză și o anexă.

În primul capitol (*Osnovnye čerty i hronologhija Srednestogovskoi kul'tury*) este prezentat istoricul cercetărilor, principalele caracteristici și periodizarea culturii Srednii Stog.

Așezările acestea sunt situate, de obicei, pe terasele joase ale văilor râurilor, iar necropolele se găsesc în apropierea așezărilor (Dereivka), pe teritoriul lor (Alexandria) sau în afara acestora (Igreni). Ele sunt – în marea lor majoritate – plane, au suprafața mică și numai într-

singur caz mormintele Srednii Stog se aflau sub mantalele tumulilor (Boguslav). Defuncții erau depuși pe spate, cu picioarele îndoite de la genunchi, orientați diferit și